

NẾU ĐÃ BIẾT TRANH CỦA NGUYỄN ĐÌNH ĐĂNG, KHÔNG NGHI NGỜ GÌ ÔNG LÀ MỘT HỌA SĨ TÀI NĂNG VỚI NHIỀU TRIỂN LÃM CÁ NHÂN Ở VIỆT NAM, NHẬT BẢN VÀ LIÊN XÔ CŨ TRONG KHOẢNG 30 NĂM TRỞ LẠI ĐÂY. NHƯNG ÔNG CÒN LÀ MỘT NHÀ VẬT LÝ VỚI 2 BẰNG TIẾN SĨ ĐANG LÀM VIỆC TẠI RIKEN - VIỆN NGHIÊN CỨU LÝ - HÓA CÓ TIẾNG Ở NHẬT BẢN. NGUYỄN ĐÌNH ĐĂNG THÔNG THẠO 4 THỨ TIẾNG VÀ THƯỜNG CHƠI PIANO VÀO GIỜ RẼNH.

>> Ảnh: *Họa sĩ Nguyễn Đình Đăng trao đổi với thỉnh giả sau buổi nói chuyện về kỹ thuật vẽ sơn dầu tại ĐH Mỹ thuật Hà Nội sáng 8/1/2009*

NHÀ VẬT LÝ, HỌA SĨ NGUYỄN ĐÌNH ĐĂNG

VIỆT NAM ĐI VÀO TRANH CỦA TÔI MỘT CÁCH TỰ NHIÊN

Anh có thể cho biết quá trình và phương pháp tự rèn luyện về hội họa của mình?

NĐĐ: Tôi thích vẽ từ khi lên 4 - 5 tuổi. Bố tôi là người thầy dạy vẽ đầu tiên của tôi. Ông vẽ rất giỏi song chưa bao giờ là họa sĩ. Ông cũng là người đầu tiên dạy tôi tiếng Pháp, tiếng Anh, toán, vật lý và gọi cho tôi niềm hứng thú tới âm nhạc, văn chương phương Tây. Nói tóm lại, ông là trường học lớn đầu tiên của tôi. Lớn lên một chút, bố mẹ tôi cho tôi đi học vẽ tại các xưởng họa, CLB, trường nghệ thuật. Tuy nhiên, sự học này thường bị gián đoạn bởi chiến tranh. Cũng khoảng thời gian đó, tôi đã vẽ bức sơn dầu đầu tiên. Tôi thực sự chuyên tâm vào sơn dầu từ năm 1976 sau khi sang Nga học vật lý tại Đại học Quốc gia Maxcova.

Tôi tự học hội họa qua sách vở mà tôi có thể đọc bằng 4 thứ tiếng Nga, Anh, Pháp, và Italia. Tôi có may mắn là công việc nghiên cứu trao đổi khoa học cho tôi cơ hội đi khá nhiều nước. Vì vậy tôi đã được xem các tác phẩm gốc tại hầu hết các bảo tàng nổi tiếng trên thế giới. Để thực hành kỹ thuật vẽ cổ điển, tôi đã chép lại một số bản sao các tác phẩm của các danh họa thời Phục Hưng và Baroque. Qua đó, dần dần trong khi vẽ, tôi tạo ra và hoàn thiện kỹ thuật của riêng mình.

Anh có thể lý giải bí quyết chinh phục nhiều lĩnh vực (ngoại ngữ, âm nhạc...) trong khi quỹ thời gian của anh cũng chỉ như mọi người?

NĐĐ: Bí quyết có lẽ đó là niềm say mê. Khi bạn say mê một cô gái, bạn luôn tìm ra thời gian để đến với cô ta. Khoa học, nghệ thuật, ngoại ngữ... còn hay ở chỗ những thứ đó không đồng đánh và không bao giờ phản bội bạn. Bạn cố gắng hiến cho chúng nhiều thì cũng sẽ nhận được nhiều, rất sòng phẳng. Một điểm nữa là những quyết định nhanh thường đến do trực giác, cho dù sau đó trực giác phải được kiểm tra lại. Cuối cùng, kỷ luật làm việc đóng vai trò quan trọng trong việc tạo nên hiệu quả. Ví dụ không thể nào chơi piano giỏi nếu không luyện tập ít nhất 1 - 2 tiếng

>> *Biển thái, sơn dầu.*

mỗi ngày.

Anh còn đam mê gì khác mà không/chưa theo đuổi được vì thiếu thời gian chẳng hạn?

NĐĐ: Chắc là không, vì nếu có tôi đã tìm ra thời gian cho nó rồi.

Nếu anh toàn tâm toàn ý vào nghiên cứu vật lý hoặc vẽ, anh có nghĩ mình sẽ đạt được những thành tựu tầm cỡ hơn?

NĐĐ: Tôi cho rằng sự am hiểu nhiều lĩnh vực góp phần nâng cao thêm hiệu quả cho hoạt động trong từng lĩnh vực. Trí tưởng tượng trong hội họa và âm nhạc chắc chắn đóng vai trò quan trọng trong tư duy về vật lý, tuy nhiên cụ thể như thế nào thì khoa học đương thời vẫn chưa hiểu được tường tận. Chính tài vẽ và tư duy hội họa của Leonardo đã giúp ông thiết kế những máy móc vượt xa thời đại ông.

Anh có cảm giác gì khi lần đầu nghe người ta gọi mình là thiên tài? Và cảm giác bây giờ của anh?

NĐĐ: Lần đầu đó đã xảy ra quá lâu rồi, từ khi tôi còn bé. Bây giờ tôi không nhớ nữa. Sau đó, người ta đã gọi tôi như vậy vài lần, bằng vài thứ tiếng khác nhau. Vì thế, khi giáo sư Akito Arima, nguyên Bộ trưởng Văn hoá Giáo dục Nhật Bản, trịnh trọng tuyên bố: “Ông Đàng là một thiên tài!” trước khoảng 100 người tới dự buổi khai mạc triển lãm cá nhân đầu tiên của tôi tại Nhật Bản năm 2001, tôi cũng không có cảm giác gì đặc biệt. Có lẽ lúc đó tôi đang chú ý

đến tài diễn thuyết của giáo sư Arima...

Bây giờ, đã ở tuổi ngũ tuần, tức là đã rút được nhiều kinh nghiệm từ những cái ngu ngốc của mình, tôi cho rằng tôi đang luyện cho mình sự bình tĩnh trước mọi thành công hay thất bại, trước mọi lời khen chê, tán dương hay dè bĩu. Tại buổi nói chuyện với sinh viên ĐHMT Việt Nam, tôi đã nhắc lại lời của giáo sư Arima: “Nếu bạn tin vào điều mình đang làm thì đừng bao giờ từ bỏ nó, ngay cả khi bị người khác chỉ trích”.

Dân chủ trong gia đình

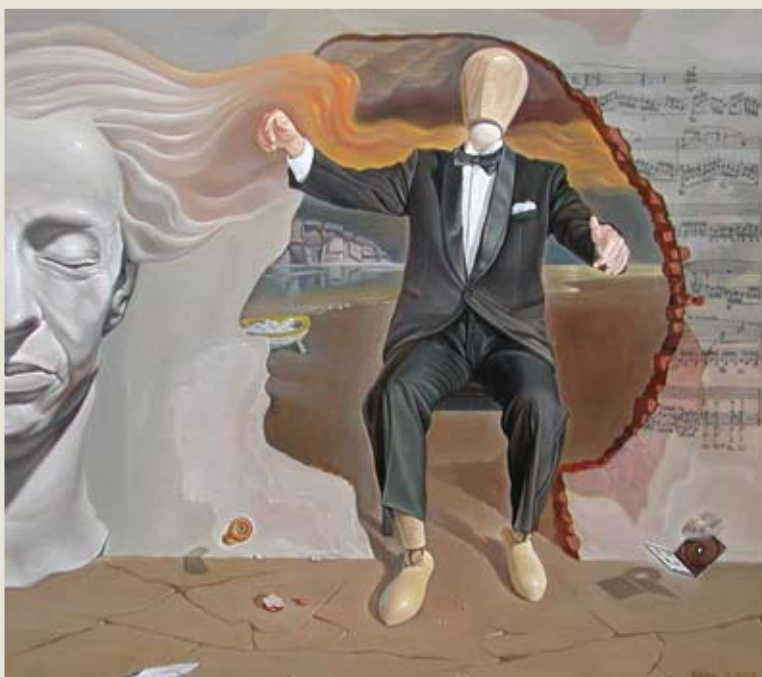
Có thể coi anh là kết quả thành công của một phương pháp giáo dục tại gia đình từ lứa tuổi nhỏ? Anh đã được giáo dục đặc biệt như thế nào? Đường lối giáo dục con cái của anh hiện nay?

NĐĐ: Tôi có may mắn từ nhỏ đã được tiếp thu một nền giáo dục mang đậm ảnh hưởng của văn chương, lịch sử, nghệ thuật, âm nhạc phương Tây từ bố mẹ tôi. Bố mẹ tôi dạy các con như nhau, không thiên vị ai. Ngoài học ở trường, cả ba anh chị em chúng tôi đều được học piano, học vẽ từ bé. Chúng tôi không hề bị ngăn cấm thể hiện ý nghĩ của mình bằng lời nói trong gia đình. Bố mẹ tôi thường thảo luận việc nhà với con cái. Vì thế, sinh hoạt trong gia đình tôi khá dân chủ ngay từ khi tôi còn nhỏ.

Sau này, tôi cũng dạy con trai tôi như vậy. Dân chủ và tự do tư tưởng là đường lối giáo dục con cái của

>> "Ngày trưởng thành", 2008, sơn dầu, 132 x 194 cm

>> "Allegro con fuoco", 2003, sơn dầu, 45.5 x 53 cm

tôi. Vợ chồng chúng tôi thường xuyên nói chuyện với con về tất cả mọi điều xảy ra. Không có đề tài cấm kỵ hay tế nhị trong đối thoại. Chúng tôi không dùng sự sợ hãi để dạy con. Con trai tôi từng nhận xét rằng hai bố con tôi đối thoại về nhiều vấn đề như hai người bạn. Đổi lại, chúng tôi nhận được từ con mình tình yêu và lòng kính trọng. Tôi không mong gì hơn thế. Từ lớp 1 đến khi vào đại học- cháu học ở Nhật. Nền giáo dục phổ thông của một xã hội văn minh, dân chủ và phát triển hơn Việt Nam rất nhiều lần không vì thế mà không có những vấn đề riêng. Học sinh ở Nhật chịu sức ép rất lớn để học thi vào các trường tốt, để sau này dễ tìm việc ở các công ty tốt. Tôi không chia sẻ triết lý thực dụng đó. Mặt khác, tôi thấy hệ thống giáo dục ĐH của Nhật vẫn mang nặng tính hình thức và nặng về tiếp thu thụ động. Tôi luôn cố dạy con trai tôi hiểu rằng độc lập tư duy và thực tài mới là quan trọng. Ngoài các giờ học ở trường, cháu còn học chơi piano 13 năm, võ aikido 9 năm và được nhận đai đen khi 18 tuổi. Lúc cháu chuẩn bị vào đại học, chúng tôi để cháu tự tìm hiểu và tự chọn ngành, chọn trường phù hợp với ý thích và khả năng của cháu. Hiện cháu là sinh viên năm thứ 2 ngành kiến trúc. Cháu sử

dụng được 3 thứ tiếng: Nhật, Anh, tiếng mẹ đẻ - Việt và chỉ thấy bánh chung ngon khi được chấm với nước mắt.

Nhân vật có tầm ảnh hưởng quan trọng trong cuộc đời và sự nghiệp của anh?

NĐĐ: Bố mẹ tôi, và Leonardo da Vinci.

Anh đang quan tâm tới xu hướng/trường phái hội họa, họa sĩ nào trên thế giới?

NĐĐ: Tôi thường theo dõi các thông tin hội họa thế giới qua internet và các triển lãm tại Tokyo, song không thực sự quan tâm đến một xu hướng hay cá nhân cụ thể nào. Vì những gì đang diễn ra trong nghệ thuật đương đại không gây cho tôi bất cứ một hứng thú nào hết. Tôi nghĩ những hoạt động hay "tác phẩm" chủ yếu chỉ nhằm tạo danh tiếng và hiệu quả thương mại cuối cùng sẽ là những thứ vô giá trị nghệ thuật. Tiếc thay đó là trào lưu phổ biến trong nghệ thuật đương đại. Các bậc thầy hội họa cổ điển và cuộc sống mới là nguồn không bao giờ cạn giúp tôi hoàn thiện nghệ thuật của mình.

Anh nghĩ sao về những loại hình nghệ thuật đương thời như trình diễn, sắp đặt, nghệ thuật video... ? Anh thấy chúng có gì chung với nghệ thuật mà anh đang theo đuổi?

NĐĐ: Tôi đã từng xem một số trình diễn, sắp đặt, video art khá hấp dẫn. Chúng chẳng dính gì đến hội họa, và người sáng tạo ra chúng chẳng hề dùng bút để vẽ (trừ khi phải làm động tác... giả vờ vẽ). Vì thế đừng nên gọi họ là "họa sĩ" mà gọi là "nghệ sĩ" thì hơn. Không phải tất cả những cái đó là dở. Danh họa lãng mạn Pháp Eugène Delacroix (1798 - 1863) từng nói: "Mục đích cuối cùng của mọi nghệ thuật là ấn tượng nó gây ra".

Nếu phải sống bằng nghề vẽ...

Anh suy nghĩ gì khi đưa những motif Nhật Bản vào tranh? Phải

>> "Nỗi nhớ", 2001, sơn dầu, 38 x 45.5 cm

chăng vì anh không ở trong nước nên không thể đưa vào tranh mình nhiều hơn và sâu sắc hơn những yếu tố Việt Nam?

NĐĐ: Tôi đưa vào trong tranh những gì tôi trải nghiệm trong cuộc đời của tôi. Trong tranh của tôi không chỉ có áo dài Việt Nam, kimono Nhật Bản, bánh dày giò chả Hà Nội, mà còn có cả các vũ công xứ Florence, các con thuyền trên bờ vịnh Napoli, giăm-bông Ibérico... Tôi không bao giờ nghĩ rằng tôi phải vẽ những yếu tố Việt Nam chỉ vì tôi là người Việt Nam. Song, mặt khác, sống ở nước ngoài, kỷ niệm cộng với những đau đớn và bức xúc của tôi trước những "yếu tố" Việt Nam mà tôi hàng ngày hàng giờ thấy và đọc được trên internet đã khiến Việt Nam đi vào tranh của tôi một cách tự nhiên như trong các bức Ngày trưởng thành, Hà Nội ám ảnh, Phút cuối cùng của thành của Bắc, Ký ức, Nỗi nhớ...

Anh suy nghĩ sao về xu thế toàn cầu hóa trong văn hóa và nghệ thuật hiện nay?

NĐĐ: Tôi tin rằng một tác phẩm có giá trị

cao, bất kể đó là hội họa, văn chương, hay âm nhạc, phải đạt được tính toàn cầu, tức là phải chứa đựng những giá trị chung của toàn nhân loại. Đối với những nghệ sĩ đã trải nghiệm nhiều nền văn hoá khác nhau qua chính cuộc sống hàng ngày và học vấn của mình, thì sẽ là một điều thực sự ngỡ ngàng và nhảm nhí khi nói về tính dân tộc trong sáng tạo của họ. Một cậu bé có bố là người gốc Pháp, mẹ là người gốc Việt, sinh ra và lớn lên tại Hoa Kỳ, nếu trở thành nghệ sĩ thì tính dân tộc của cậu ta sẽ nằm ở đâu? Đừng quên rằng số người như vậy trong thế giới phẳng ngày nay ngày càng nhiều.

Anh nói người xem nhìn vào tranh của anh sẽ thấy có câu chuyện gì đó trong khi chính anh cũng không rõ là chuyện gì. Phải chăng anh chỉ cần một hình thức để coi để thể hiện kỹ thuật của mình? Anh có thể cho một số ví dụ cụ thể về lý do của những sắp đặt trong tranh của anh?

NĐĐ: Mỗi bức tranh của tôi thường được bắt đầu khi tôi tìm thấy ý tưởng nghệ thuật gây ấn tượng cho chính bản thân tôi. Chỉ có

như thế tác phẩm mới có thể gây ấn tượng cho người khác. Vì thế, tôi thường mất nhiều thì giờ suy nghĩ để nảy ra những ý tưởng như vậy. Song cũng có khi ý tưởng đến bất chợt, như việc tôi nhìn thấy một con quạ chết trên đường đi đã đưa đến sự ra đời của *Phút cuối cùng* của thành cửa Bắc. Khi Lưu Bang lên ngôi hoàng đế vào năm 203 TCN có “quạ vàng bay bổng tuyệt vời mây xanh”. Vì thế con quạ chết gọi cho tôi một tượng trưng cho sự suy vong. Hoặc dẫn đến *Lối ra*, trong một lần ra khỏi cửa xe điện ngầm ở Tokyo, tôi chợt nảy ra ý tưởng vẽ cái đuôi áo cô dâu kéo lê dưới đất rồi biến thành một cái đàn đại dương cầm, như thế đuôi áo đang kéo theo sự nghiệp và mơ ước nghệ thuật của cô dâu. Trong bức *Ngày trưởng thành*, tôi dùng quy tắc vàng vẽ một bố cục với xương sọ của 12 con giáp làm thành một vòng tròn, tâm của vòng tròn trùng với mắt phải của con trai tôi. Một đàn người đi xe máy làm thành đường chân trời. Những ẩn dụ trong bức tranh được phản ánh một phần trong bài thơ cùng tên do tôi viết.

Tuy nhiên, tôi vẫn tin rằng, bức tranh sau khi hoàn thành sẽ tự dung tồn tại một cách độc lập, như một thực thể sống. Cái bí ẩn và khó bậc nhất của hội họa là cái hồn của tác phẩm. Tác phẩm chỉ trở thành kiệt tác khi cái hồn đó toát ra. Đó chính là câu chuyện không kể được bằng lời trong mỗi bức tranh mà người xem, tùy theo trình độ và trải nghiệm của mình có thể cảm nhận được theo cách riêng của họ.

Tần suất bán tranh của anh thế nào? Nếu được anh có thể cho biết mức giá tranh của anh? Nếu anh bỏ hẳn công việc của nhà vật lý thì anh hoàn toàn sống được bằng hội họa?

NĐĐ: Tôi không quan tâm tới việc bán tranh vì tôi vẽ không phải để bán, tuy rằng thỉnh thoảng tôi cũng bán vài bức. Giá tranh của tôi phụ thuộc vào từng tác phẩm cụ thể. Nếu bạn hỏi giá bức tranh mới nhất của tôi, bức *Biến thái* (son dầu, 60x73cm), chẳng hạn, câu trả lời của tôi là khoảng 4000 USD. Tuy nhiên, nếu tôi không sống bằng nghề vật lý, mà phải sống bằng nghề vẽ thì chắc chắn tôi sẽ phải tổ chức “tiếp thị” tranh của tôi theo một cách khác. Hiện giờ tôi may mắn chưa phải làm như vậy.

>> NGUYỄN MẠNH HÀ

Mục đích đầu tiên của lần về công tác tại Hà Nội này của tôi (từ 7 - 10/1) là dự buổi bảo vệ luận văn tiến sĩ, sau đó làm một seminar tại nhân Viện Vật lý trình bày các kết quả nghiên cứu gần đây của tôi.

Buổi bảo vệ luận văn tiến sĩ cấp cơ sở đã được tiến hành vào chiều 7/1. Người bảo vệ là anh Nguyễn Quang Hưng - nghiên cứu sinh Việt Nam mà tôi hướng dẫn tại Nhật từ năm 2006 trong khuôn khổ chương trình hợp tác giữa Viện Nghiên cứu Vật lý và Hoá học của Nhật (RIKEN) và một số trường đại học tại các nước đang phát triển ở Đông Á như Đại học Bắc Kinh, Trường ĐHKHTN, ĐHQGHN. Theo chương trình này, các chuyên gia từ RIKEN, trong trường hợp này là tôi, tuyển chọn nghiên cứu sinh từ các trường nói trên để đưa sang RIKEN hướng dẫn nghiên cứu khoa học trong 3 năm. Toàn bộ chi phí trong thời gian nghiên cứu tại RIKEN do phía Nhật Bản đài thọ. Trên cơ sở các kết quả và kinh nghiệm nghiên cứu thu được, nghiên cứu sinh sẽ trở về bảo vệ luận án tiến sĩ tại trường đại học nơi mình đã đăng ký. Trong vòng hơn 2 năm nghiên cứu tại RIKEN, dưới sự hướng dẫn trực tiếp của tôi, anh Nguyễn Quang Hưng đã công bố 4 công trình khoa học, trong đó 3 công trình đã được đăng tại tạp chí chuyên ngành có uy tín là Physical Review C của Hoa Kỳ. Các công trình đó cũng đã được báo cáo tại nhiều hội thảo khoa học quốc tế tại Nhật, Mỹ, Đức, Pháp, Italia, và New Zealand. Buổi bảo vệ nói trên đã thành công tốt đẹp.

Sáng 9/1 tôi thuyết trình tại Viện Vật lý. Trong số người nghe có GS. Pierre Darriulat và giáo sư Phạm Duy Hiển. GS. Darriulat là một người bạn của tôi kể từ lần đầu tiên tôi được gặp ông cách đây 7 năm. Chúng tôi có chung một nỗi bức xúc là làm sao những người Việt Nam trẻ tuổi do chúng tôi trực tiếp đào tạo không bị cái cơ chế hiện hành trong nước làm thui chột đi. GS Darriulat đã viết nhiều bài đầy tâm huyết nhằm cải cách tình trạng nghiên cứu và giáo dục tại Việt Nam. Tôi đã có hân hạnh được dịch một bài viết như vậy của ông ra tiếng Việt. GS. Phạm Duy Hiển là người gần đây đã nhiều lần lên tiếng cảnh báo tình trạng xuống cấp của nghiên cứu khoa học trong nước qua việc so sánh số lượng và chỉ số trích dẫn các công bố khoa học trong nước mà ông đã thống kê được với công bố của các nhà khoa học ở các nước láng giềng. Vì thế, sự hiện diện của hai ông cũng như của một số sinh viên trẻ tuổi và các đồng nghiệp trong nước tại seminar của tôi là một vinh dự đối với tôi.

>> NGUYỄN ĐÌNH ĐĂNG